

Н. В. Антонюк,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТАФОРИ В ТЕРМІНАХ СУПЕРКОНЦЕПТУ ЖИВОПИС В УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ ХХІ СТ.

Стаття містить аналіз вербалізацій в термінах концептосфери Живопис на матеріалі української художньої прози ХХІ ст. Схарактеризовано основні артефактні метафори з художньої концептосфери.

Ключові слова: метафора, поетична мова, семантика, мовна картина світу, метафоричний образ, концепт, концептосфера, контекст.

Статья содержит анализ вербализаций в терминах концептосферы Живопись на материале украинской художественной прозы ХХІ в. Охарактеризованы основные артефактные метафоры по художественной концептосфере.

Ключевые слова: метафора, поэтический язык, семантика, языковая картина мира, метафорический образ, концепт, концептосфера, контекст.

The article analyzes verbalizations in terms of conceptsphere Arts in modern Ukrainian prose of 21stce. Basic metaphorical connotations and semantic fields within the conceptual sphere Arts have been explored.

Keywords: metaphor, poetic language, semantics, language picture of the world, metaphoric image, concept, conceptsphere, context.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю дослідити вербалізації в термінах концептосфери Живопис у творах української художньої прози.

Лінгвокультурологічні дослідження та дослідження мовних картин світу є актуальними сьогодні (В. М. Телія, В. А. Маслова, В. В. Красних, О. С. Кубрякова, О. В. Кунін, Ю. С. Степанов, І. О. Голубовська, С. А. Жаботинська, О. О. Селиванова, Т. В. Радзієвська, А. Вежбицька, Р. М. Keesing, G. Lakoff, R. Gackendoff та ін.).

Мета статті полягає в аналізі артефактних метафор для подальшого укладання спеціалізованих словників та аналізу змін у мовно-ціннісній картині світу українця на основі динаміки метафорикону. З цією метою ми проаналізували тексти сучасної української прози художнього дискурсу

Предметом дослідження є метафоричні вербалізації в термінах концептосфери Живопис в українській художній прозі ХХІ століття.

Джерела фактичного матеріалу. Розгляд вербалізацій в термінах концептосфери Живопис здійснено на матеріалі сучасної української прози. Обрано авторів з цікавими ідіостіями: Ліна Костенко, Марія Матіос, Дмитро Білий, Богдан Бойчук, Василь Барка, Іван Багряний, Люко Дашвар, Марина Соколян, Тарас Прохасько, Юрій Андрухович, Олесь Вахній, Анатолій Дністровий, Лариса Денисенко, Ірен Роздобудько, Галина Вдовиченко. Вербалізації в термінах концептосфери Живопис присутні у прозі багатьох інших авторів, але в зазначених письменників вони є найвиразніші та можуть значною мірою репрезентувати широкі значення концептів художньої концептосфери.

Наукова новизна дослідження в тому, що проілюстровано основні вербалізації в термінах концептосфери Живопис на основі опрацьованого матеріалу української художньої прози. Вперше виокремлено й досліджено вербалізації в термінах суперконцепту Живопис з метою аналізу динаміки розвитку та його значення у мовній та ціннісній картині світу українця ХХІ століття.

Метафоризація відбувається у таких термінах концепту Живопис: **акварель, фарби, картина пензлик, пензлю вати, рамка, вимальовуватися, портрет**

У ході нашого дослідження була виокремлена ціла група фреймів, що входять до концептуального поля «Людина» та беруть участь у структуруванні змісту феномена «Живопис». Проілюструємо прикладами:

Фрейм «**Фізіологічні характеристики людини**»

Слот **Статура** знаходить вербальне вираження через термін мистецької концептосфери **Картина**: «У світлому прямокутнику відкритий силует Лізиної постаті здався пласкою картинкою з театру тіней» [6, с. 83];

Фрейм «**Емоційні характеристики людини**»

Слот **Запальний характер** вербалізовано через термін художньої концептосфери **Портрет**: «Ми навіть не намалювали мінімальний психологічний портрет» [8, с. 76].

Фрейм «**Психологічні характеристики людини**»

Слот **Уява** ослівлено терміном **Вимальовуватися**: «З тією історією, що на даний момент вимальовувалася в його голові» [10, с. 32]; Слот **Перебільшення** ослівлено висловом **Згустити Фарби**: «Добре, переборщила, згустила фарби...». [12, с. 54].

Слот **Сприняття ситуації** вербалізовано терміном **Картина**: «...ця інформація стане останнім назлом, завдяки якому складеться остаточна картина повноти життя» [5, с. 116]; «Якщо тобі брешуть, ти не бачиш повної картини, – зробила висновок Аня» [8, с. 60]; «Намалювалася цікава картина» [5:160]; «Щось знову не вписувалось у загальну картину» [10, с. 32]; «...у голові з'явилася картина блакитного неба» [5, с. 188]; «...уява мимоволі малює картини вбивства нещасного...». [8, с. 27]; «Картина світу, – кажу я» [9]; «Одного разу в тому ж автобусі вона уявила собі картину кінця світу...» [5, с. 16]; «Ще не можу позбирати думок, що пересуваються перед очима картини-марева тієї чортової ночі» [4, с. 19]; «Чоловік із зовнішністю сміливого ковбоя простягає руку – і картинка стає статичною» [12, с. 139]; «У барвистій

природі відкривалася інша картина : блідіша за попередню, із сивою памороззю, що поволі насувалась на гори...» [14, с. 50]; «А якщо подивитися на світ у комплексі різних подій і явищ, виникає зовсім інша картина» [9]; «Чому ж я мала б появитися інакше, як доповнюючи-гармонійно в цілій картині?» [4, с. 91]; «...лише замість саундтреків та пісень змінювалися картинки за вікном» [12, с. 137]; «А перед ним постала фантастична, химерна, здавалось, неможлива картина, що закарбувалась у пам'яті незабутнім видом» [9]; «Але ця картина в статті тривала всього лише коротку мить» [9]; «Ця картина мигнула й погасла» [9]; «В мене може скластися хибна картина його попередніх стосунків» [9]; «Звісна річ, що лягає в метро – типова картина для Києва в години пік, особливо коли заходять натовпи зі станції «Петрівка», але тут, у Парижі, це не досить типово» [9]; «Я відкрила очі й узріла перед собою вчорашню картину...» [14, с. 52]; «Картина по селах вимальовувалася приблизно однакова : Печеніг – 50 плюс-мінус десять відсотків» [9]; «...я забула хронологічний порядок жахів, які розгорталися в намальованій тобою картині...». [12, с. 54]; Концепт **Фрагмент історії** вербалізовано через термін **Картина** : «**Картинки** погано склалися в голові – напевно, їх теж розхристав вітер» [12, с. 64].

Фрейм «Соціальні характеристики людини»

Слот **Умови** ослівлено терміном **Рамка** : «братню ініціативу дружньої держави» стримано й сухо, точно в **рамках** умов договору...» [6, с. 170];

Фрейм «Довкілля»

Слот «**Зелене Листя**» вербалізовано терміном **Папір, Фарба** : «...обережно закладене мідного кольору листя горобини, немов над ними хтось струсив зелену фарбу з пензлика; компактне й цупке, як промаслений папір, як дубове листя...». [5, с. 143]. Концепт **Гірська синь** вербалізовано терміном **Акварель** : «На горизонті розплилися аквареллю обриси гір» [12, с. 23].

Слот «**Артефакти**» вербалізовано через різні терміни мистецької концептосфери, зокрема артефакт **Ковдра** знаходить вербальне вираження через термін **Вітражі** : «...ковдра, хоч і була на перший погляд трохи дивно, та чимось скидалась на вітражі, зібрані з неправильних різнокольорових шматочків скла, які вшиті решит утворювали єдину картину, а може, була схожа на її життя [11, с. 59].

На основі проаналізованого матеріалу в українському художньому дискурсі 21 ст. доходимо до висновку про те, що вербалізації в термінах художньої концептосфери в українській художній прозі найчастіше характеризують Людину, при цьому терміни концептосфери «**Живопис**» здатні виражати різні аспекти складної людської сутності : емоційні, фізіологічні, соціальні та психологічні характеристики. Вербалізації в термінах Живописної концептосфери також виступають виразниками Довкілля з його Артефактами, Природою та іншими феноменами. Під час аналізу вербалізацій в термінах концептосфери **Живопис** прослідковано, що вербалізації даних концептів забарвлені яскравою метафориною. Наведені приклади дають підстави узагальнити, що вербалізації в термінах **Живописної** концептосфери є багатозначні і проєктовані на різні сфери людської діяльності. Надалі намагатимемося проаналізувати вербалізації в термінах інших концептуальних сфер таких, як **Техніка, Побут, Кухня**, а також зупинемо увагу на окремих термінах тих концептосфер, які репрезентують стиль автора і є виразником авторських асоціацій.

Проведене дослідження дає змогу зробити **висновок**, що вербалізації в термінах концептосфери **Живопис** є метафорично забарвлені і є вагомими для осмислення проблем лінгвістичних артефактів, концептуального аналізу мовної свідомості та мовної картини світу.

Література:

1. Антология концептов / Под. ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. – М. : Гнозис, 2007. – 512 с.
2. Вдовиченко Галина. Купальниця. Роман. : Клуб сімейного дозвілля, 2012. – 197 с.
3. Вежбицкая А. Культурно-обусловленные сценарии и их когнитивный статус: Пер. с англ. // Язык и структура знания. – М. : Наука, 1990. – С. 63-85
4. Вовк В. Знамено : повісті і романи / Віра Вовк. – Л. : БаК, 2011. – 520 с.
5. Дара Корній. Зворотній бік світла. – Х. : КК «Клуб сімейного дозвілля», 2012. – 320 с.
6. Дубинянська Яна. Козли : повісті / Я. Дубинянська. – К. : Факт, 2004. – 256 с.
7. Іващенко В. Термін концепт у психолінгвістичному осмисленні / В. Іващенко // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2003. – Вип. V. – С. 211-217.
8. Крук Назар. Звірі. – Львів. : Кальварія, 2009. – 128 с.
9. Лінгвістичний портал. Режим доступу : <http://www.mova.info/corpus.aspx?11=209>
10. Макс Кідрук. Бот / передм. І. Геращенко. – Х. : Клуб Сімейного Дозвілля, 2012. – 480 с.
11. Міла Іванцова. Вітражі: Роман. – К. : Нора-Друк, 2010. – 205 с.
12. Надійка Гербіш. «Теплі історії до кави». – Київ : «Брайт Букс», 2012. – 168 с.
13. Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. – Воронеж, 2001. – 200 с.
14. Роздобудько Ірен. Гудзик. Роман. – К. : Нора-Друк, 2011.